

Examensarbete 10p

Utredning och miljöcertifiering av idrottsverksamhet enligt ISO 14001

Lennart Fajermo
Juni 2003

Institutionen för Teknik
Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad

School of Engineering
Kristianstad University
SE-291 88 Kristianstad
Sweden

Examinator/Examiner:

Lennart Mårtensson, Fil.dr., HKr

Handledare/Instructor:

Jaromir Korostenski, Civ.ing., Palab
Britt- Marie Svensson, Laboratorieingenjör., HKr

Författare/Author:

Lennart Fajjermo

Program och år/Program and year:

NV00 2003

Svensk titel:

**Utredning och miljöcertifiering av idrottsverksamhet enligt
ISO 14001**

English title:

**Investigation and environment certification off sports activity
according to ISO 14001**

Abstract:

This bachelor's project deals with environmental management off sports activity. The report is divided into three main sections; laws for sports based on environmental, investigation off environs work in athletics' and beginning ISO-certification off a sport event.

Keywords are; environmental management systems ISO 14001 for sports, athletics', temporary events in nature.

Godkänd av/Approved by:

Lennart Mårtensson, Fil.dr. Datum/Date

Förord

Jag vill med detta förord tacka samtliga personer som varit mig behjälplig med både information och stöd under mitt examensarbete. Ett stort tack till Janne Olofsson riksidsrottsförbundet och Bertil Lööf Crazy Race som visade ett stort och ärligt intresse för mitt arbete. Jaromir Korostenski och Britt-Marie Svensson för det intresse de visade mitt arbete och de råd jag fick Jag vill också tacka ansvariga på institutionen för Teknik på Kristianstads Högskola för all vägledning under arbetets gång.

Det är min förhoppning att Ni ska finna rapporten lika intressant och givande som jag har tyckt att arbetet har varit.

Sammanfattning

I Sverige förekommer idag ett antal olika sätt att införa/utföra miljöarbete i idrottsrörelsen. Arbetet styrs av lagar och krav, främst genom miljöbalken som skall förmedlas till idrottsrörelsen genom riksidrottsförbundet, specialidrottsförbunden och vidare ut i idrottsorganisationen. Frågeställningen fokuserar på möjligheten att samordna miljöarbetet i ett gemensamt grundkoncept i enlighet med ISO 14001.

Arbetet koncentreras inledningsvis på styrfunktioner för idrottsutövning och behandlar lagar/krav som reglerar idrottsutövning i förhållande till miljörelaterade lagar. Kunskap om hur miljöarbete kan bedrivas är avgörande frågor för implementering av miljöledningssystem i idrottsrörelsen. I arbetet redogörs för hur miljömärkning av produkter kan vara ett inledande steg för miljöarbetet. Egna miljödiplomeringar är att gå ett steg längre, där miljöledningssystem specialiseras utifrån egna kriterier. ISO certifiering enligt 14001 är det miljöledningssystem som används av företag och som kan göras anpassningsbart för alla verksamheter och därmed även idrottsrörelsen.

Fem specialidrottsförbund utreds avseende miljöarbete på förbunds nivå, utredningen resulterar i en mall för miljöledningssystem applicerbart på specialidrottsförbund i enlighet med kriterierna för ISO 14001. Miljöledningssystemet utarbetas i fem steg med ett antal kriteriepunkter i varje steg. Anpassning måste därefter göras av varje specialidrottsförbund mot deras förekommande verksamheter, detta arbetssätt medför att stora samordningsvinster kan göras i ett gemensamt grundkoncept för alla förbund. Tanken är att miljöarbetet skall göras rätt från början och stegvis införlivas i lika synsätt mot globala och nationella miljömål.

Arbetet avslutas med miljöutredning och miljöpolicy av Crazy-Race, som är ett lokalt hinderlopp i prestationstävlan. Utredningen görs med utgångspunkt från den framtagna mallen för miljöledningssystem enligt steg 1 och 2.

I rubrikerna diskussion och slutsatser framkommer författarens synpunkter på hur miljöarbetet kan utvecklas och förbättras

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	1
1.2	PROBLEMFÖRMULERING OCH FRÅGESTÄLLNING	1
1.3	ARBETSGÅNG	1
2	SYFTE	2
3	AVGRÄNSNINGAR	3
3.1	METODIKBEGRENSNINGAR	3
4	STYRFUNKTIONER FÖR IDROTTSUTÖVNING	4
4.1	ALLEMANSRÄTTEN	4
4.2	KULTURMINNESLAGEN	4
4.3	PLAN OCH BYGGLAGEN	4
4.4	TERRÄNGKÖRNINGSLAGEN	4
4.5	HANTERING AV GASER OCH MOTORBRÄNSLE	4
4.6	MILJÖRELATERADE TAXOR	5
4.7	ÖVRIGT	5
5	MILJÖARBETE I IDROTTSRÖRELSEN	6
5.1	MILJÖMÄRKNING	6
5.2	EGNA MILJÖUTTALANDEN	7
5.3	INTERNATIONELLA STANDARDISERINGSORGANISATIONEN (ISO)	7
6	MILJÖARBETE I FEM IDROTTSFÖRBUND	8
6.1	GOLF	8
6.2	RIDSPORT	9
6.3	ORIENTERING	10
6.4	SPORTSKYTTE	11
6.5	MOTORSPORT	11
6.6	ÖVRIGT MILJÖARBETE	12
7	MALL FÖR MILJÖLEDNINGSSYSTEM I FÖRBUND ENLIGT ISO 14001	13
7.1	MILJÖUTREDNING	13
7.2	MILJÖPOLICY	14
7.3	VERKSAMHETSHANDBOK	14
7.4	REVISION	15
7.5	OMSTART	15
7.6	ANPASSNING PÅ KLUBBNIVÅ	16
8	FALLSTUDIE CRAZY RACE, MILJÖUTREDNING OCH MILJÖPOLICY	17
9	DISKUSSION	28
10	SLUTSATS	30
11	REFERENSER	31

1. Inledning

1.2 Problemformulering och frågeställningar

I Sverige är en stor del av befolkningen engagerad i idrottsrörelsen, som aktiva, föräldrar, medlemmar eller åskådare på olika idrottsevenemang. Idrottsrörelsen är i stort grundat på ideella insatser utan egen vinning och incitament till miljöarbete saknas oftast ”vad kan vi vinna på miljöarbete”. Introduktion av olika former av strukturerat miljöarbete kan då vara av stor betydelse. Den övergripande frågan är hur de befintliga system som används eller erbjuds svensk idrott fungerar idag, både ur miljöperspektiv, ekonomiskt, och ur ett organisatoriskt perspektiv.

ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem inom många olika verksamheter och är framtaget för att ge en likvärdig bearbetning av miljöarbetets kvalitet och mål. Inom idrotten figurerar ett stort antal olika miljösystem, från enkel miljömärkning till egna miljödiplomeringar. Enligt riksidsrottsförbundet finns organiserat miljöarbete i golf, ridsport, orientering, sportskytte och motorsport. En jämförelse av specialförbunden inbördes och hur de överensstämmer med grundkriterierna för ISO 14001 kan ge en värderingsgrund för miljöarbetet i idrotten.

ISO 14001 och EMAS är de miljöledningssystem som är godkända och täcker in all verksamhetsutövning. Kan idrottsförbunden arbeta enligt ISO 14001? Kan Crazy-Race evenemanget miljöutredas enligt kriterierna i ISO 14001? Tävligen motsvarar många liknade arrangemang i Sverige ur miljöhänseende och kan ligga som grund för fortsatt miljöarbete.

Genom kontakt via e-post med ansvariga myndigheter, riksidsrottsförbundet och berörda idrottsförbund framkom att ingen liknande utredning har gjorts.

1.3 Arbetsgång

Litteraturundersökning, kontakt med idrottsförbund och sökning av uppslag på internet inleder arbetet. Arbetet behandlar sedan förutsättningarna för idrottsutövning ur lag/krav synpunkt. Därefter följer en allmän översikt hur miljöarbetet bedrivs i idrottsrörelsen idag och vilka möjligheter som finns. Utredning av fem special- idrottsförbund behandlar hur förbunden bedriver sitt miljöarbete och vilka lagar/krav som styr verksamheten. Då frågeställningen berörde möjligheten att använda ISO 14001-norm i miljöledningssystem för idrott, ges förslag på hur en tänkbar mall kan se ut. Som avslutning görs en fallstudie genom miljöutredning och miljöpolicy av Crazy-Race evenemanget enligt framtagen mall för miljöledningssystem. I diskussioner och slutsatser ges förslag på fortsatt arbete och alternativa lösningar.

2. Syfte

Att utreda de olika former av miljöarbete som idag förekommer i fem svenska idrottsförbund, relaterade till tävlingsverksamhet utomhus. Jämföra de olika metoderna inbördes vilka kriterier de arbetar efter och hur de överensstämmer med grunderna för ISO 14001.

Att utifrån slutsatserna i studierna av miljöarbetet i idrottsförbunden utarbeta en form av miljöledningssystem med styrdokument för tävlingsverksamhet utomhus. En fallstudie genomfördes på Crazy Race- evenemanget, som är ett prestationslopp över/under hinder, på barmark i vatten och gytta. Målsättningen var att utgå från ISO 14001-nivå vid utformningen av miljöledningssystemet.

3. Avgränsningar

Utredningen begränsas till fem idrottsförbund svenska golfförbundet (SGF), svenska ridsportförbundet (SvRF), orienteringsförbundet, svenska sportskytteförbundet och svenska motorcykel och snöskoterförbundet (SVEMO). Utredningen omfattar endast förbunds nivå och förbundens anvisningar/rekommendationer mot föreningar/klubbar i miljöarbetet.

Ledningssystemet är utarbetat stegvis enligt kriterierna för ISO 14001 och omfattar endast övergripande mål- formulering på förbunds nivå.

Av miljöledningssystemets fem steg begränsas fallstudien av miljöarbetet i Crazy Race till steg 1 och 2 (miljöutredning och miljöpolicy).

3.1 Metodik- begränsningar

Litteraturstudie och sökning via Internet.

En övergripande utredning om de förutsättningar och lagar som styr idrottsutövning inleder arbetet.

En beskrivning av de idag förekommande arbetsmetoder, att verka för miljöarbete i idrottsrörelsen redovisas.

Utredning av fem idrottsförbunds miljöarbete på förbunds nivå och ut mot föreningar/klubbar. Kort redovisning av de förutsättningar och regelverk som gäller för respektive specialidrott.

Jämförelse av miljöarbete i de studerade förbunden och utarbetade av miljöledningssystem på förbunds nivå i enlighet med ISO 14001.

4. Styrfunktioner för idrottsutövning

Miljöbalken ligger som grund till nationella och kommunala regelverk som styr utövningen av idrott ur miljölagaspekt och som grund för miljöpåverkan av verksamheten ligger de av riksdagen beslutade 15 miljö kvalitetsmålen.

4.1 Allemansrätten

Allemansrätten ^[1] omnämns i grundlagen, men är ingen lag. Omfattningen bestäms ytterst av omgivande lagar men grundas även på naturvårdsverkets tolkning och viss rättspraxis. Den kan ses som en begränsad befogenhet att nyttja enskild mark. I miljöbalken ställs särskilda krav på bland annat kunskap om allemansrättens innebörd. Ansvarig myndighet är Naturvårdsverket.

4.2 Kulturminneslagen

Alla fasta fornlämningar skyddas av kulturminneslagen ^[1] oavsett om fornlämningen varit känd eller inte. Skyddet gäller utan tvång om beslut. Tillstånd måste sökas för verksamhet vid eller omkring fornlämning som kan åsamka skada. Ansvarig myndighet är Riksantikvarieämbetet.

4.3 Plan och bygglagen

Plan och bygglagen (PLB) ^[1] innehåller allmänna bestämmelser för vägledning av den översiktliga kommunala planläggningen. Vid tillståndsgivning skall översiktsplanen vara vägledande. Planen skall även redovisa de miljöfaktorer som bör beaktas vid beslut om användning av mark och vatten. Ansvarig myndighet är Boverket.

4.4 Terrängkörnings lagen

Förutom vissa undantag som redovisas i terrängkörningsförordningen ^[1] är i princip all körning på naturmark med motordrivna fordon förbjuden, gäller även parkering och transporter i samband med verksamhet. För nyttjanderätt till körning med motordrivna fordon i naturmark krävs tillstånd från länsstyrelse och markägare. Ansvariga myndigheter är Naturvårdsverket och Vägverket.

4.5 Hantering av gaser, motorbränsle och andra brandfarliga ämnen

I sprängämnesinspektionens ^[1] föreskrifter regleras hantering (behandling, förvaring, användning, omhändertagande med mera) av brandfarliga varor, som exempelvis motorbränsle och gasol. Lagen gäller oberoende av mängden vara eller verksamhetens art och omfattning. För fast anläggning krävs tillstånd från byggnadsnämnden och räddningstjänsten i kommunen. För tillfälliga arrangemang där brandfarliga ämnen hanteras skall räddningstjänsten kontaktas som då kontrollerar på ett förenklat sätt. Ansvarig myndighet är Räddningsverket.

4.6 Miljörelaterade taxor

Kommunallagen ^[1] anger de grundläggande förutsättningar som gäller för kommunernas rätt att ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter de tillhandahåller. Avgifter får endast tas ut om föreskrifter finns angivet i lag eller förordning. Avgiftens storlek är individuell beroende på kommun men styrs enligt rekommendation från kommunförbundet som utgår från föreskrifter om prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Kommunala avgifter som kan förekomma är på tillståndsprövning, dispensprövning, anmälan och tillsyn.

4.7 Övrigt

Buller framstår alltmer som ett miljö och folkhälsoproblem ^[1]. En allmänt minskad acceptans för buller och ökade krav på buller- fria miljöer kan i framtiden ge inskränkningar för idrottsarrangemang med hög ljudnivå. I SOU 1993:51 och SOU 2000:52 föreslås bland annat skärpta krav på motorer och utvidgning av bullerfria områden i enlighet med miljö kvalitetsmål.

Arealen lagskyddad natur ökar och medför restriktioner för vissa typer av aktiviteter och organiserad verksamhet.

5. Miljöarbete i idrottsrörelsen

Miljömärkning ^[2] och miljödeklaration av produkter delas in i två steg inom ISO 14020 serien och fokuserar på produkter (varor och tjänster). I idrottssammanhang används olika [se tabell 1] miljömärkningssystem och egna miljöuttalanden i form av miljödiplomerings.

Tabell 1. Omfattning av miljömärkning och egna miljöuttalanden

	Miljö- märkning Typ I	Egna- miljöuttalanden Typ II
Beräknings- underlag	Helhetssyn	Helhetssyn
Information	Kvalitativ/Kvantitativ	Kvalitativ/Kvantitativ
Räckvidd	Vissa produkter	Alla produkter
Möjliggör jämförelser mellan produkter	Ja	Nej
Kvalitets- säkring	Verifiering av oberoende miljömärknings- organisation (tredjeparts-)	ISO standard, endast egen diplomerings
Transparent	Ja, genom offentliga kriterier	Delvis, beroende på utformningen av tillgänglig information

5.1 Miljömärkning

Miljömärkningen syftar till att identifiera ett urval produkter som är miljömässigt bättre än många andra produkter inom en viss produktgrupp [se tabell 1] för att därmed bidra till ett köp- beteende där ”miljöhänsyn” är ett viktigt kriterium. Miljömärkningen är en hjälp för att konsumenterna i en valsituation skall välja sådana produkter som miljömässigt sett är att föredra.

Bra Miljöval är ett samarbete mellan handeln och Naturskyddsföreningen i Sverige. Denna märkning är nationell och finns bara i Sverige. Det är Naturskyddsföreningen som ställer upp miljökriterier för olika varugrupper. Bra Miljöval är den miljömärkning som har funnits längst i Sverige. För att en vara ska märkas med Bra Miljöval måste den uppfylla Naturskyddsföreningens kriterier. För närvarande finns miljökriterier för 13 olika kategorier av varor och tjänster. Miljökriterierna arbetar Naturskyddsföreningen fram med hjälp av sakkunniga på området. Företag och andra berörda bjuds in för att lämna synpunkter, men det är föreningen själv som till slut bestämmer hur kraven ska utformas för att märkningen ska få effekt på marknaden, och därmed på miljön.

Svanen är Sveriges enda officiella miljömärkning. Miljömärkningen är ett samarbete mellan regeringarna i Sverige, Finland, Norge, Danmark och Island. Miljömärkningsarbetet i Sverige leds av SIS-miljömärkning. De miljökriterier som tas fram gemensamt gäller i alla medlemsländer. Grundkravet som ställs på alla Svanmärkte produkter är att de skall vara bättre än motsvarande varor i samma varugrupp.

EU- blomman blir allt vanligare på produkter ute i handeln. Mycket tack vare att det är en gemensam EU-märkning. Symbolen består av en blomma tillsammans med EU-stjärnorna. Märket startades upp under 1993 för att uppmuntra tillverkare att göra miljövänligare produkter. En fördel med att ha ett gemensamt miljömärke är att en produkt endast behöver handläggas för godkännande i ett land, och detta gäller sedan i hela EU. I Sverige representeras denna märkning av ett statligt organ, SIS Standardiseringen.

I idrottssammanhang används ovanstående miljömärkning som kvalitetsmått på att använda produkter inköpts på ett miljöriktigt sätt och i reklamsyfte.

5.2 Egna miljöuttalanden

Ett antal olika miljödiplomeringar har vuxit fram som varierar i omfattning [se tabell 1] och struktur men som innehåller några eller alla av komponenterna policy, miljömål, miljöhandbok, revision och revidering. Dessa fungerar som enklare varianter av fullt utbyggda miljöledningssystem enligt ISO. Ett exempel är en miljödiplomering framtagen av Göteborgs miljöförvaltning ^[12] som sprider sig till landets kommuner. Ett annat är organisationen ”Håll Sverige Rent” miljödiplomering som används i Svenska motorcykel och snöskoterförbundet (SVEMO) och Lidingöloppet. Ett annat är ridsportförbundets diplomering miljöstegen. Gemensamt för samtliga är att miljöarbetet sker i egen regi utan kontroll och revision av godkända miljöorgan (ISO, EMAS).

5.3 Internationella standardiseringsorganisationen (ISO)

ISO-certifiering enligt 14001 är en bekräftelse på överensstämmelse med ett miljöledningssystem ^[2] som är framtaget enligt internationell överenskommelse för att ge en standardiserad nivå på miljöarbete i olika verksamheter. Miljöledningssystemet bygger på 52 så kallade skallkrav som när de uppfyllts resulterar i revision och godkännande ^[11]. Arbetssättet bygger på problemlösnings cykeln (PDCA- cykeln) som visar arbetet med ständiga förbättringar inspirerad av W. Edwards Deming (1900-1993). Systemet är i grunden en cirkel indelad i fyra områden med planering, genomförande, kontroll och utförande i ett återkommande arbetsschema till gagn för ständig förbättring. Ett överordnat femte område uttrycker företagets miljöpolicy.

Steg 1 är miljöpolicy som är vägledande för verksamhetens miljöarbete i steg 2 planeras övergripande och detaljerade miljömål med verksamheten med hänsyn till lagar och miljökrav. I steg 3 organiseras miljöarbetet i ansvarsområden med hänsyn till detaljerade miljömål. En så kallad verksamhetshandbok utarbetas enligt de 52 skallkraven, med verksamhetsstyrning på direkta och indirekta miljöaspekter samt utbildning, kommunikation, dokumentation och nödlägesberedskap. Steg 4 omfattar kontroll, revision och uppföljning i mätbara parametrar av utfört miljöarbete. Slutligen steg 5 där miljöarbetet startar igen med revidering av uppsatta mål som ger ständiga miljöförbättringar i verksamheten.

I idrottssammanhang är ISO 14001 certifiering ^[14] utförd på travbanor och påbörjad i ridskolor och golfklubbar.

6. Miljöarbete i fem idrottsförbund

6.1 Golf

Svenska golfförbundet (SGF) ^[3] är det specialidrottsförbundet som nått långt med dokumenterat miljöarbete. Miljödiplomering enligt eget koncept finns i 13 klubbar. Miljödiplomeringen omfattas av 15 frivilliga miljömål, miljöpolicy, miljöplan, miljöåtgärder, och krav på medlemmarnas medverkan. Diplom delas ut av utsedd bankonsult centralt från SGF och innebär att aktivt miljöarbete har inletts. Några krav på återkommande revidering/uppföljning finns inte.

Committed to Green (CtG) ^[4] lanserades 1997 av europeiska golfförbundets miljöenhet och drivs som en stiftelse. CtG har fem kravnivåer med snarlika mål enligt miljödiplomering.

1. Policy; Klubbens medlemmar ska anta en miljöpolicy där man uttalar att man strävar mot förbättrad miljöprestanda.
2. Miljöutredning; Klubben ska göra en miljöutredning för att ha kunskap om dagsläget.
3. Miljöledningsprogram; Utifrån miljöutredningen ta fram ett miljöledningsprogram som integrerar miljö- och golfintressen och dokumentera tidsatta mål som följs upp i interna revisioner. Omfattar 46 grundläggande krav.
4. Revision; Efter ca 3 år kan en ansökan göras om fullt godkännande och då görs en revision för att konstatera om klubben har nått sina inledande miljömål.
5. Erkännande; Om klubben har gjort förväntade framsteg kan de få "Committed to Green Certificate for Environmental Excellence". Hela klubbens verksamhetsområde ska omfattas i CtG Revision skall utföras med treårs intervaller för bibehållande av erkännandet.

Certifiering enligt ISO 14001 är under utveckling inom SGF och för närvarande är certifiering påbörjad i ett antal golfklubbar.

I kommunernas översiktsplaner redovisas natur och kulturvärden vilket kan begränsa utformningen av en golfbana. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet till 300 meter enligt miljöbalken för att trygga förutsättningarna för friluftsliv eller bevara goda livsbetingelser för växt och djurliv. Enligt naturvårdsverkets uppfattning betraktas golfbanor i huvudsak som allemansrättslig tillgänglig mark, bortsett från greenerna. Utan tillstånd från kommunen är det inte tillåtet att sätta upp skyltar som avvisar allmänheten från golfbaneområdet, om området har betydelse för friluftslivet. Dock kan allemansrätten inte hävdas under spel där risk för störning eller att träffas av bollar föreligger.

Vattenanvändning kräver tillstånd vid vattentäkt och vattenavrinning enligt lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Risker för vattenföroreningar från växtnäring och bekämpningsmedel styrs av förordningen om bekämpningsmedel (1998:947) som ger kravspecifikationer vid användande och förvaring av bekämpningsmedel. Golfbanor betraktas som terrängmark och terrängkörningslagen är gällande. I övrigt där behov finns skall lagen med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning (1998:814) tillämpas.

6.2 Ridsport

Svenska ridsportförbundet ^[5] har genom samarbete med hästnäringens kvalitets- och miljöråd utarbetat en form av miljödiplomering som är omfattande i kriterier och dokumentation. Miljöarbetet bygger på ett miljöförfarande i tre steg [se tabell 2 till 4] där stjärnor delas ut i varje steg för att symbolisera kriteriets nivåer. Grundkonceptet bygger på olika delmoment i ISO 14001 och kan efter fullgjord miljöstege byggas ut till att omfatta alla 52 skall krav i ISO 14001. Efter uppnått del- steg kontaktas hästnäringens kvalitets- och miljöråd som kontrollerar att delmålet nåtts och diplom i form av stjärnor delas ut. Diplomeringen gäller i tre år och är kostnadsfri förutom steg tre.

Tabell 2. Omfattning av steg 1 i svenska ridsportförbundets miljöstege

Steg 1	Krav
Ger tre stjärnor vid diplomering	1.1 Kunna visa dokumenterat tillstånd från kommunens miljöavdelning att ridskolan får använda hästar i ridskoleverksamhet.
	1.2 Arbeta igenom SvRF:s checklista för yttre miljöfrågor.
	1.3 Ha minst en miljöaktivitet (ett miljömål) per år.
	1.4 Visa genom ett styrelsebeslut att, ridklubben/ridskolan värnar om den yttre miljön.

Tabell 3. Omfattning av steg 2 i svenska ridsportförbundets miljöstege

Steg 2	Krav
Ger en stjärna vid diplomering	2.1 Utse en miljöansvarig.
	2.2 Lista ridklubbens/ridskolans miljöproblem (negativa miljöaspekter).
	2.3 Ta fram miljöaktiviteter (miljömål) med handlingsplan

Tabell 4. Omfattning av steg 3 i svenska ridsportförbundets miljöstege

Steg 3	Krav
Ger en stjärna vid diplomering och total fem vid färdig miljöstege	3.1 Utse en miljögrupp.
	3.2 Genomför miljöutbildning för personalen.
	3.3 Leva upp till gällande miljölagar.
	3.4 Införa miljöredovisning i årsberättelsen.
	3.5 Tillhandahålla miljöinformation till medlemmarna.
	3.6 Ta fram miljö- nyckeltal.
	3.7 Gör en kemikaliepärm innehållande produktfaktblad.

I nuläget är Umeå ryttnäring, Stockholms, Västergötlands och Åbys travsällskap certifierade enligt ISO 14001 ^[14].

Ridning ingår i allemansrätten, men risken för markskador medför en hårdare tolkning. Begränsningar enligt miljöbalken finns i skyddade områden främst naturvårdsreservat, nationalparker och områden skyddade av kulturminnes lagen. I lokala ordningsföreskrifter kan ridning begränsas i anslutning till motionsspår, vandringsleder och bebyggelse. Ett riktvärde på 500 meter skyddsavstånd enligt Boverkets allmänna råd från 1995, är grundat på allergiutredningens betänkande. Hästhållning och ridning konstaterades orsaka stora problem för allergiker.

Ridverksamhet och hästhållning, i anslutning till eller på ridanläggning, följer jordbrukets regelverk om djurhållning. Tillsyn sker genom kommunens miljö och hälsoskydds nämnd. Kommunen kan även införa lokala bestämmelser för verksamheten.

I övrigt tillämpas miljöbalken 7,9:11, 9:12, 12:6, 39 och ordningslag (1993:1617)

6.3 Orientering

Orienteringsförbundet ^[6] har internt upprättat en natur-, mark- och miljöpolicy som ligger till grund för en checklista. Listan är framtagen hösten 2000 och behandlar områdena; policy, allemansrätt, utbildning, information, externa kontakter, transporter, arrangemang och anläggning. Checklistan är utformad som ett frågeformulär och är tänkt som start av miljöarbetet i tävlings- och klubbverksamhet. Då verksamheten är kopplad till stora naturområden behandlas främst förhållningssätt till allemansrätt, miljöbalk, jakt och vilt.

Större enstaka tävlingar söker miljödiplomering genom organisationen ”Håll Sverige Rent”.

Orienteringsklubben OK Tyr är föregångare i miljöarbetet med ett miljöprogram som behandlar miljömål med uppföljning, relevant lagstiftning och internrevision.

Orienteringsporten utgår från allemansrättens tolkning enligt naturvårdsverkets allmänna råd 96:4 och är beroende av hur samrådet med markägarna och jakträttsinnehavare sköts. Syftet med de allmänna råden är främst att skydda djurlivet, särskilt under föryngringsperioden, men också att förhindra skador på naturen. Nationalparker och naturreservat är lagskyddad natur och särskilda tillstånd krävs.

Miljöbalkens samråds- regler kan framöver få negativ betydelse för allemansrättens nyttjande beroende på tolkning, även jakträttsinnehavare ställer allt större krav på djurfrid allteftersom jaktarrenden stiger i pris. Övriga lagar är jaktlagen (SFS 1987:259) 5 § och miljöbalken 7, 12:6.

6.4 Sportskytte

Svenska sportskytteförbundet ^[7] har en dokumenterad miljöpolicy antagen 2000 som i huvudsak är inriktad på problematiken om buller på skjutbanor och myndighetskrav på användande av bly innehållande ammunition. En miljöplan skall upprättas i alla föreningar med miljöansvarig som utformas enligt moderna miljökrav och i samstämmighet med lokala kommunens miljöförvaltande organ.

Anläggningar för sportskytte är enligt miljöbalken 9 kap anmälningspliktiga till kommunens miljönämnd. Lagligt fastställda gränsvärde för buller finns inte men i regel tillämpar kommunerna riktvärden enligt naturvårdsverkets branschfakta ^[19] från juni 1990.

Blyförekomsten i ammunition, ger betydelse för lokalisering av anläggningar och om risk finns för föroreningar till vatten eller känslig mark. Riksdagen antog 1991 en proposition som bland annat framhöll att användningen av bly på sikt skall avvecklas. Kemikaliinspektionen angav i sin rapport 1997 en tidsplan för avvecklingen av bly i ammunition. Svenska sportskytteförbundet har 2000 infört förbud mot blyhagel i ammunition vid tränings och tävlingsskytte i nationellt lerduveskytte, samt 2008 för gevärs och pistolammunition, om ersättning finns som uppfyller kostnads-, idrottsliga och tävlingsmässiga krav. Ansamling av bly i skjutbanornas kulfång och lerduvebanor är under utredning, om behov av miljömässig sanering finns.

6.5 Motorsport

Svenskmotorcykel och snöskoterförbundet (SVEMO) ^[8] har utarbetat en egen miljödiplomering genom en så kallad miljökommitté i förbundet. Som modell har används ”Håll Sverige Rent” miljödiplomering.

Inledningsvis uppmanas klubben att utföra en miljörevision i form av ett frågeformulär som behandlar internt miljöarbete, marknadsföring, avfall renhållning, hygien, material, energi, anordning i depå för förare, skötsel av banan, buller och en rubrik under övrigt. I frågeformuläret är en del frågor betecknade med x som anger minsta kravnivå för att genomföra miljörevision av representant från förbundet. Vid godkänd revision erhålls ett miljöcertifikat som måste förnyas vart tredje år. Sex klubbar är certifierade enligt SVEMO miljöcertifiering 2003-03-28.

Miljökommittén har utarbetat en tidsbaserad målsättningsplan som innehåller delmål och kravnivåer enligt metoden ”morot och piska”. Ett miljöpris på 10 000 kronor delas årlig ut till den motorklubb som presterat bästa miljöarbete.

Miljörelaterade regler för motorsport berör främst buller, hantering av motorbränsle och körning i terräng. Permanenta anläggningar för träning och tävling är anmälningsskyldiga enligt miljöbalken. Obligatoriskt krav finns inte på MKB men ofta begär kommunens miljöförvaltning en MKB för att kunna ta ställning till framtida villkor och bestämmelser.

Lagstadgade nivåer på buller finns inte men i regel använder sig kommunerna av riktvärden som angivits av naturvårdsverket.

Hanteringen av motorbränsle styrs av lagen om brandfarliga och explosiva varor. SVEMO föreskriver användande av absorberande mattor vid hantering av motorbränsle och varje förare har ansvar för sin bränslehantering.

Enligt terrängkörningslagen är trafik med motordrivna fordon förbjudet i terräng och gäller även egen mark. Undantag anges i terrängkörningsförordningen och gäller för tränings och tävlingsverksamhet på särskilt anordnade områden. Även grustag, militära övningsområden och liknande är undantagna förbudet, men kräver alltid tillstånd från markägaren. Körning med snöskoter är i grunden tillåten på snötäckt mark, med undantag av generella förbud som anges i terrängkörningslagen. Länsstyrelse eller kommun kan utfärda förbud, föreskrifter för skoterkörning lokalt.

Intressekonflikter uppstår allt oftare vid körning i terräng med motorcykel och snöskoter, om vad som är ”inhägnat område”, jaktintresse och miljöstörningar i natur för angränsande markägare.

6.6 Övrigt miljöarbete

Naturligtvis förekommer miljöarbete på olika nivåer i fler idrottsförbund och i de enskilda idrottsklubbarna.

Gotlands kommuns agenda 21 ^[9] arbete har resulterat i ett arbetsmarknadsprojekt att miljöanpassa och miljöutbilda idrottsrörelsen på Gotland. Projektet koncentreras på återvinning av avfall och en folkbildningskampanj för att höja miljömedvetandet. Nyheten med miljöprojektet är att idrotten på Gotland tar ett samlat grepp i arbetet med miljöfrågorna i föreningar med egen anläggning och att man kombinerar praktiskt arbete med utbildningsinsatser i föreningarna. En annan nyhet är förstärkt samverkan mellan den gotländska idrotten och föreningarna samt kommunens miljöarbete. Projektet finansieras med 30 % bidrag och sysselsätter fyra personer i aktivitetsgaranti genom arbetsförmedlingen.

7. Mall för miljöledningssystem i förbund enligt ISO 14001

Alla fem studerade förbund arbetar med grundförutsättningarna i ISO 14001 på något sätt. De fem nedanstående PDCA- delarna förekommer i olika former och skulle kunna styras från idrottsförbunden i ett fastställt kriterier -underlag, enligt ISO 14001 med justeringar för olika idrottsinriktningar. Exempelvis har Svenska ridsportförbundet en detaljerad styrfunktion i verksamheten ner på klubbnivå, i stort enligt kravnivån för ISO 14001. En samstämmighet i grunden för miljöarbetet i idrottsförbunden, skapar förutsättningar för detaljerade miljöledningssystem ut mot de olika idrottsklubbarna. Ett tänkt arbetssätt på förbunds nivå i enlighet med ISO 14001 är som följer.

7.1 Miljöutredning

Miljöutredningen [se tabell 5] beskriver nuläget i verksamheten avseende lagar, miljöaspekter, resursanvändning (vatten, energi, råvaror). Målet med utredningen är att lokalisera största miljöpåverkans- faktorer (betydande miljöaspekter) i verksamheten och dokumentera/kontrollera flödet av material.

Miljöutredningen resulterar i övergripande miljömål i enlighet med miljöpolicy och detaljerade miljömål som definieras i en handlingsplan med ansvarig och mätbara delmål.

Miljöutredning finns eller omtalas som delmål i samtliga studerade förbund i någon form.

Tabell 5. Arbetssteg i miljöutredning

1 Miljöutredning:
1:1 Lagar:
1:2 Resursanvändning:
1:3 Miljöaspekter:
1:4 Övergripande, detaljerade miljömål:
1:5 Dokumentation:
1:6 Handlingsplan:

7.2 Miljöpolicy

Miljöpolicy [se tabell 6] kan sägas utgöra grunden i en verksamhetens miljöarbete. Genom att dokumentera vår målsättning; skall bli bättre; följa lagar; upprätta miljömål; alla deltar i uppdatering och att budskapet sprids inte bara i klubben utan också till allmänheten, skapar ett ansvar och incitament att fullfölja avtalet.

I miljöpolicy uttrycks de för verksamheten viktigaste negativa miljöpåverkans- faktorer som miljöarbetet skall koncentreras på.

Miljöpolicy finns i samtliga studerade förbund i någon form, men är olika i omfattning och målinriktning.

Tabell 6. Arbetssteg i miljöpolicy

2 Miljöpolicy:
2:1 Verksamhetsinriktat:
2:2 Bli bättre:
2:3 Följa lagar:
2:4 Övergripande, detaljerade miljömål:
2:5 Alla deltar, uppdateras:
2:6 Alla vet, offentligt:

7.3 Verksamhetshandbok

I verksamhetshandboken [se tabell 7] preciseras hur ansvaret skall fördelas mellan alla verksamhetsområden och hur mätbara delmål skall definieras och uppnås i enlighet med detaljerade miljömål. Vidare hur informationen skall kommuniceras och uppdateras upp och ner i miljöledningssystemet. Handboken skall noga dokumenteras med rutiner för alla delmoment.

För att möjliggöra uppsatta delmål krävs miljöutbildning i olika omfattning beroende på verksamhetsområde och lättförståelig dokumentation med rutiner för alla medlemmar.

Rutiner utarbetas för nödlägesberedskap som kan omfatta brand, skyddsbehov, larm eller allmänna skyddsregler för anläggning / verksamhet.

Rutiner för verksamheten krävs i miljöarbetet från golf, ridsport och motorcykel och snöskoter förbunden.

Tabell 7. Arbetssteg i verksamhetshandbok

3 Verksamhetshandbok:
3:1 Ansvar:
3:2 Mätbara detaljerade miljömål:
3:3 Verksamhetsstyrning:
3:4 Miljöutbildning:
3:5 Kommunikation:
3:6 Dokumentation:
3:7 Nödlägesberedskap:

7.4 Revision

I begreppet revision [se tabell 8] ingår intern och extern kontroll av att miljöledningssystemet arbetar utifrån senaste lag- krav; är uppdaterat; att mätbara miljömål uppnåtts; att systemet fungerar och är korrigerat från fel i rutiner och ansvarsfördelning.

Intern revision görs fortlöpande som en informationsrutin från miljöansvariga till ansvariga för verksamhetens olika delar. Svårast och viktigast är informationen tillbaka till de miljöansvariga.

Extern revision görs från certifieringsorgan exempelvis ISO ackrediterade revisorer eller av förbundet utbildade revisorer. Revisionen utföres efter uppnådda delmål enligt förutbestämda kravspecifikationer och tidsrelaterade regler.

Intern revision i någon form krävs från golf (CtG), ridsport och motorcykel och snöskoterförbundet.

Tabell 8. Arbetssteg i revision

4 Revision:
4:1 Övervakning och mätning:
4:2 Korrigerade och förbättrade åtgärder:
4:3 Redovisade dokument:
4:4 Internrevision :
4:5 Externrevision:

7.5 Omstart

I revisionen [se tabell 9] internt eller externt uppkommer behov av förändring som kan bero på förnyade lag- krav; reviderade miljömål internationellt och nationellt; systemfel i kommunikation och rutiner; utbildningsbehov; förändrad verksamhet; uppnådda miljömål / förbättringar.

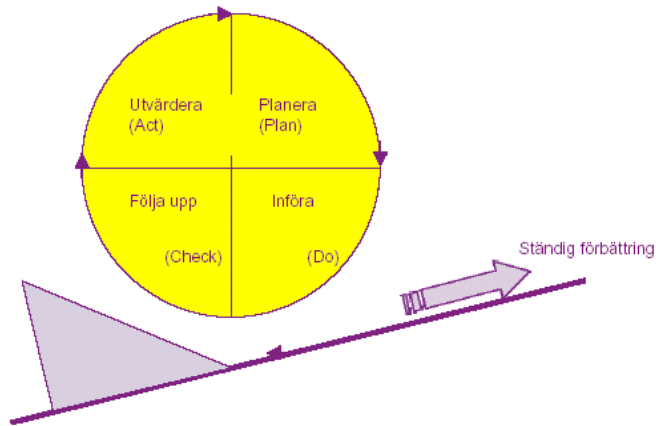
Endast ridsportförbundet har uttalade krav på uppföljning och omarbetning av uppnådda miljömål.

Tabell 9. Arbetssteg i omstart

5 Omstart:
5:1 Förnyade lag- krav:
5:2 Reviderade miljö mål globalt:
5:3 Systemfel i miljöledningssystem:
5:4 Utbildningsbehov:
5:5 Förändrad verksamhet:
5:6 Uppnådda miljömål / förbättringar

7.6 Anpassning på klubbnivå

I enlighet med PDCA- cykeln är förutsättning för framgångsrikt miljöarbete i förbunden en ständig återkoppling mellan miljöledningssystemets olika delar [se Fig.1] som består av miljöpolicy, miljöutredning, verksamhetshandbok, revision och omstart.

Bilden illustrerar en problemlösningscykel (PDCA-cykeln) som visar arbetet med ständiga förbättringar inspirerad av W. Edwards Deming (1900-1993), framstående inom kvalitetsområdets utveckling.

Figur 1. PDCA-cykeln

Naturligtvis måste anpassning ske i varje förbund ner på klubbnivå, men arbetsmallen som helhet går att använda i samtliga förbund.

För att ideellt skapa intresse för miljöarbete i föreningarna behövs ”morrötter” från förbunds nivå i form av exempelvis kalkyler på transportförtjänster, effektiv elanvändning och samordnade miljövänliga inköp. Enkelt och lättarbetat dokument- material, anpassat för varje specialidrott från respektive förbund.

8. Fallstudie Crazy Race miljöutredning - och miljöpolicy

Fallstudie utfördes på Crazy Race, ett prestationslopp i Kristianstad.

8. 1 Begränsningar

Miljöutredningen av Crazy Race görs enligt framtagna mall för miljöledningssystem i idrottsförbund och omfattar endast moment 1 och 2, d v s miljöutredning och miljöpolicy.

Miljöutredningen [se tabell 10] beskriver nuläget i verksamheten avseende lagar, miljöaspekter, resursanvändning (vatten, energi, råvaror). Målet med utredningen är att lokalisera största miljöpåverkans faktorer med verksamheten och dokumentera / kontrollera flödet av material.

Miljöutredningen resulterar i övergripande miljö mål i enlighet med miljöpolicy och detaljerade miljömål som definieras i en handlingsplan med ansvarig och mätbara delmål.

Miljöpolicy [se tabell 11] kan sägas utgöra grunden i en verksamhets miljöarbete. Genom att dokumentera; vår målsättning; skall bli bättre; följa lagar; upprätta miljömål; alla deltar i uppdatering och att budskapet sprids inte bara i klubben utan också till allmänhet, skapar ett ansvar och incitament att fullfölja avtalet.

I miljöpolicy uttrycks de för verksamheten viktigaste negativa miljöpåverkans faktorer som miljöarbetet skall koncentreras på.

Tabell 10. Arbetsgång för miljöutredning

1 Miljöutredning:
2:1 Lagar:
2:2 Resursanvändning:
2:3 Miljöaspekter:
2:4 Övergripande, detaljerade miljömål:
2:5 Dokumentation:
2:6 Handlingsplan:

Tabell 11. Arbetsgång för miljöpolicy

2 Miljöpolicy:
1:1 Verksamhetsinriktat:
1:2 Bli bättre:
1:3 Följa lagar:
1:4 Övergripande, detaljerade miljömål:
1:5 Alla deltar, uppdateras:
1:6 Alla vet, offentligt:

8. 2 Verksamhetsinformation

Crazy Race
Fäladsgatan 6
291 59 Kristianstad
Tfn: 044-129635

Arrangörer:
Orienteringsklubben Pan-Kristianstad
Gärds Härads Ryttarförening

Kristianstad Crazy race (KCR) är ett sprinterlopp över, under och igenom hinder i form av vatten, dy, nergrävda eller uppbyggda i olika material i skogs- och öppen terrängmark. Tidtagning görs med datachip runt foten och 5 km banans cirka 40 hinder löps fem varv. Då de bästa kommit i mål stängs möjligheten att påbörja nytt varv, vilket resulterar i sluttid och antal varv per deltagare inom cirka 80 till 110 minuter löpning. Crazy race delas in i fem lopp baserade på åldersindelning med fyra lopp från max 10 år till 17 år och huvudklassen från 18 år. Tävlingen avgörs individuellt och lagvis under en dag i juni på Gärds ryttarförenings fälttävlingsbana i Norra Åsum söder om Kristianstad.

KCR startade upp 2002 enligt ett grundkoncept från Englands "Tough guy race" med anor sedan 1950 talet. I konceptet ligger dels tävlingsmomentet, utförd prestation men även underhållningsvärdet för åskådare. I KCR loppet 2002 startade cirka 700 vuxna och 300 barn/ungdomar, publiken uppskattades till 2000 personer.

Arrangörer av KCR är lokala orienteringsklubben Pan Kristianstad och Gärds ryttarförening. Tävlingen genomförs på Gärds fälttävlings bana i Norra Åsum där Fortverket är markägare och P7 regementet förvaltande myndighet.

Omsättningen premiäråret 2002 var cirka 700 000 kr.

8. 3 Arbetssätt, Utförande

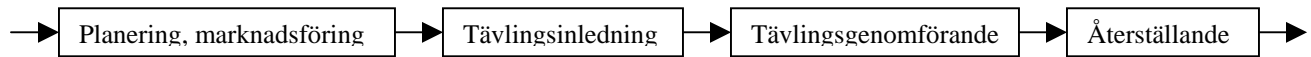
Utredningen genomfördes 16/4 – 22/5 2003 i samarbete med tävlings- och miljöansvarig i Crazy race. Arbetet utfördes i samstämmighet med framtagen arbetsmall för miljöutredning, miljöpolicy och i enlighet med krav- specifikationerna i ISO 14001.

Samtliga uppgifter grundas på intervjuer, dokument och data framställda av tävlingsansvarig för KCR Bertil Löf Pan-Kristianstad. Redovisade tillstånd för verksamheten är grundade på framställda dokument från respektive myndighet och är dokumenterade i tävlingsledningens kansli.

Miljöutredningen omfattar tävlingen 2002 samt de förutsättningar i lag frågor som gäller inför 2003 års lopp. Inga framtida påverkansfaktorer på natur, växt och djurliv har beaktats.

8. 4 Verksamhetsbeskrivning

Verksamheten omfattas av planering/marknadsföring som löper över helår och som veckan innan tävlingsstart följs av ban- uppbyggnad. Tävlingsgenomförandet tar en dag i anspråk och återställande av markområdet sker på cirka 1 vecka.

Figur 2. Flödesbild över Crazy race evenemanget

Planering, marknadsföring

Planeringen inleds med möte i ledningsgruppen i november månad, frågor som uppkommer är ban- utformning budget, sponsring, reklam via hemsida, press och lokala näringsidkare/sportevenemang. Tävlingsledningen, revisor och ansvariga för marknadsföring utses. En tidsplan upprättas med ansvariga för arbetsuppgifterna. Banan inspekteras avseende hinderplacering, tillgänglighet, lokaliteter och provsprings med befintliga hinder.

Tillstånd från markägare för nyttjanderätt till marken ansöks, dialog med länsstyrelsen, vägverket, polis och kommun inleds för tillståndsgivande i samband med tävlingen.

Resursutnyttjande i denna del av processen är el, transporter och pappersförbrukning i form av reklam.

Tävlingsinledning

Veckan innan tävlingsdag anländer beställd materiel till tävlingsplatsen och färdigställande av ban- hinder, parkering och lokaler inleds. Vatten och el dras fram, dusch och toaletter iordningställs, avfallshanterings- utrustning placeras ut. Dagarna före start sätts vägs skyltar ut på angränsande tillfarts- leder.

Transport av tävlingsmaterial utförs av lokalt byggvara och transportföretag. Hinderbyggnad görs av maskinstation med specialmaskiner. Avfallstjänsten ombesörjs av kommunala renhållningsbolaget (KRAB) och omfattar utsättning/bortforsling av container/kärl för källsorterat avfall.

Resursutnyttjande i delprocessen är el, transporter, drivmedel, vatten och diverse byggnadsmaterial.

Tävlingsgenomförande

Organisationen består av tävlingsledning 8 personer, miljöansvarig och fem ansvarområdesansvariga för genomförande av tävlingen, administrativa uppgifter, tävlingsteknik, service, bana och marknadsföring; varje grupp sköter sitt område och avrapporterar till tävlingsledningen. Externt företag utför tidtagning och resultatutvärdering.

Parkering för tävlande och publik sker på angränsande terrängmark med gångavstånd till tävlingsplatsen. Tillfälligt stoppförbud har utverkats av Länsstyrelsen på angränsande vägavsnitt (väg 1640 vid Åsumtorp)

I direkt anslutning till start och målområde är snitslad plats markerad för publik, försäljning av godis, mat, dryck och sportartiklar sker från tält och bodar.

Duschköjlighet för tävlande finns på utlagda trätrallor inom insynsskyddat område. Vattenförsörjningen sker från 20 m³ tank med förvämt vatten till 40°, duschvattnet släpps direkt för infiltration i mark. Toaletter har anordnats som modell engångstolett med uppsamling av fekalier i plastsäck, varefter tömning sker i större trekammarbrunn på området.

Resursutnyttjande är transporter, el, vatten, drivmedel, försäljning av sportartiklar och livsmedel.

Återställande

Efter genomförd tävling återställs området i ursprungsskick. Uppförd materiel monteras ner och magasineras eller återförs till uthyrare. Organiserad planering finns även för detta delmoment. Resursutnyttjande är transporter, el, drivmedel.

8. 5 Lagstiftning, tillstånd och avtal

Förvaltningslag (1986:223) 22 §
Miljöbalken SFS 1998:808

Vid större tillfälliga/återkommande arrangemang i samma område skall enligt miljöbalken samråd ske med tillsynsmyndighet (kommun eller länsstyrelse).

Allemansrätten, omnämns i grundlagen, är ingen lag men styrs av omgivande lagar och tolkas av naturvårdsverket och viss rättspraxis.

Allemansrätt och hållbar turism. Miljövårdsberedningen (1994:9)

Allemansrätten och kommersen. Naturvårdsverket, rapport (4446)

Allemansrätten i norden. Nordiska ministerrådet. Tema nord (1997:501)

Orientering och andra friluftssarrangemang. Naturvårdsverkets allmänna råd (96:4)

Regeringsformen (2:18)

Kulturminneslagen (1988:950)

Alla fasta fornlämningar skyddas av kulturminneslagen, kända såväl som okända.

Plan och bygglagen (1987:10)

Översiktsplanen skall vägleda kommunens ställningstagande för beslut i berört område.

Terrängkörningslagen (1975:1313)

Terrängkörningslagen. Naturvårdsverket, allmänna råd (91:8)

Terrängkörningsförordningen (1978:594)

Trafikförordningen SFN (1998:1276)

För körning eller parkering på naturmark under barmarksperioden i anslutning till tävlings eller andra arrangemang krävs att länsstyrelsen meddelar undantag från förbudet i terrängkörningslagen. Dessutom krävs markägarens tillstånd.

Jaktlagen SFS (1987:259) 5 §

Samråd med jakträttsinnehavarna enligt Naturvårdsverkets, allmänna råd (91:8)

Lagen om brandfarliga och explosiva varor (1988:868)

Räddningstjänstlag (1986:1102) 15, 16 §

Förordningen om brandfarliga och explosiva varor (1988:1145)

Tillståndspliktiga arrangemang av tillfällig art där motorbränsle eller gasol hanteras skall anmälas till kommunens räddningstjänst.

Kommunallagen 2:2, 8:3
Miljöbalken 27: 1, 2
Räddningstjänstlag (1986:1102) 18 §
Miljöbalks proposition. (1997/98:45)

Kommunen har bemyndigande att utfärda föreskrifter om provning och tillsyn enligt miljöbalken.

Miljöbalken (1998:808) 15 kap
Avfall skall omhändertas av kommunen/godkänd entreprenör i enlighet med regelverk för källsortering och återvinning.

Tillstånd för nyttjanderätt till markområdet har sökt och godkänts av försvarsmakten genom Generalläkaren tillsynsavdelningen i Stockholm.

Kommunekologen Sam Skällberg på kommunens miljö- och hälsoskyddskontor har bedömt slitaget på markens örtrikå gräsvegetation som snarare positiv än negativ och tillstyrker arrangemanget ur naturvärdes- synpunkt.

Polismyndigheten nordöstra Skåne har meddelat godkännande för tillställningen/sammankomsten med förbehållet att ”anordnaren svarar för god ordning under tillställningen”.

Länsstyrelsen i Skåne län har tillstyrkt skrivelsen om begäran att införa stoppförbud på väg 1640 vid Åsumtorp, med anledning av motionshinderlopp. Vägverket, polismyndighet och tekniska nämnden Kristianstad har framställts möjlighet att yttra sig i frågan.

Vägverkets trafikavdelningen har godkänt uppsättning av vägskyltar för vägvisning till KCR enligt bifogad karta med förbehållet att ”vägvisningen får sättas upp tidigast två dagar innan tävlingsstart och nedmonteras omedelbart efter avslutande”.

Avtal har ingåtts med Kristianstads renhållning AB (KRAB) om bortforsling av avfall i enlighet med kommunens regelverk för källsortering och återvinning. I avtalet ingår transport för utsättning/borttagning av container/kärl.

Hyresavtal med Haki AB har ingåtts för hyra av klätterhinder i metall av byggnadsställningsstruktur.

Tidtagning med data sammanställning av tävlingsresultat har inhyrts av EST AB I hyresavtalet ingår leverans av el från KCR.

8. 6 Resursanvändning

Tabell 12. Redovisning av inflöde i sort och summa. (I drivmedel inkluderas drift av anläggningsmaskiner och elverk. I materialinköp är inkluderat förbrukningsvaror för deltagare och åskådare)

Inflöde	Planering	Tävlingsinledning	Genomförande	Återställande	
Transporter: km	200	320	150		670
El: kW/h	3	30	35		68
Vatten: m ³		0,2	20	0,2	20,4
Papper: kg	100		50	20	170
Drivmedel: m ³		0,2	0,3	0,2	0,7
Div materialinköp: kg	100	600	1500		2200

Tabell 13. Redovisning av utflöde i sort och summa.

Utflyde	Planering	Tävlingsinledning	Genomförande	Återställande	
Vatten: m ³		0,2	20	0,2	20,4
Källsorterat avfall: kg	100	5	400	700	1205
Transporter: km				350	350
Lagring material: kg				400	400
Personförbrukning: kg					765

Resultat resursanvändning

Diverse materialinköp ger största resursanvändning i kg och omfattar byggnadsmaterial, livsmedel, reklamsaker och förbrukningsvaror. Transporter, drivmedel ger omfattande miljöpåverkan räknat per km och m³.

8.7 Värdering av miljöaspekter

Förklaring av värdering

Värderingen går till så att varje produkt/aktivitet har poängsatts enligt en värderingsmodell [se tabell 14]. Den värderade siffran har multiplicerats med olika viktningsindex. Resultaten från viktningarna för varje produkt/aktivitet har sedan lagts ihop till en summa vilken visar påverkan på yttre miljö.

Detta resultat för varje produkt/aktivitet används sedan för att ta fram vilken produkter/aktivitet som blir betydande miljöaspekter.

Viktningsindex väljs med utgångsläge från produkten/aktivitetens miljöpåverkan. Råvaror och naturresurser har satts till 2 beroende på andelen transporter/drivmedel är hög (olja är en ändlig resurs) och att pappersmassa tillverkning ger hög miljöbelastning. Vatten och mark sätts till 2 beroende på utsläpp av duschvatten direkt i mark. De övriga har fått index 1 på grund av begränsande effekt.

I värderingsmodellen görs en farlighetsbedömning enligt nedan:

0 - Ej relevant: Det finns inga kända effekter i naturen

1 - Begränsad effekt: Låga effekter i naturen

2 - Måttlig effekt: Medelstora effekter i naturen

3 - Irreversibel effekt: Stora effekter i naturen som inte går att ta tillbaka

Tabell 14. Värderingstabell för att beräkna nivå i siffror, av miljöpåverkan på olika produkter/aktiviteter.

	Totalt	Yttre miljö					Lagar och krav	Nödläge (risk)
Produkt	Yttre miljö	Råvaror naturresurs	Vatten	Luft	Mark	Avfall		
	Viktning	2	2	1	1	1		
	Värderingsmall							
	0	Ej relevant						
	1	Begränsad effekt						
	2	Måttlig effekt						
	3	Irreversibel effekt						
Transport	11	3	1	2	1			
Vatten	8	1	2	0	1	1		
El-nät	6	1	1	1	1			
Elverk	11	3	1	2	1			
Avfall	9	2	1	2	1			
Papper	10	2	1	1	2	1		
Natur miljö	5	1	1	0	1	0		
Materialinköp	10	2	1	1	1	2		

Betydande miljöaspekter

Gränsen för betydande miljöaspekter i värderingsmodellen sätts vid 10 vilket medför att transporter, elverk, motormaskiner, materialinköp och papper orsakar betydande miljöpåverkan.

Resultatet av värderingen speglar nuläget på verksamheten och ger indikationer på de produkter/aktiviteter som bör åtgärdas i första hand.

8. 8 Omgivningspåverkan

Utsläpp till luft

Största föroreningskällan är emissioner från transporter, motordrivna maskiner och elverk. Nät levererad el från Kristianstad kommun kommer från grön vattenkraft och ger måttliga utsläpp.

Utsläpp till vatten och mark

Rent dricksvatten tappas från tank påfylld från kommunens ledningsnät. Duschvatten levereras från Kristianstads mejeri i tank med volymen 20 m³ och temperaturen +40 grader. Duschar anordnas med självtryck och infiltration direkt i mark. Engångstoaletter töms i befintlig större trekammarbrunn med infiltration i markbädd. Kontroll av miljöstörande ämnen i duschvattnet är inte gjord.

Buller

Buller uppstår vid byggande/demontering av hinder, anordnande av målområde och transporter. Tävlingsdagen sätts högtalarsystem upp för information till cirka 3000 personer som finns i banan och målområde. Bullernivå är inte uppmätt.

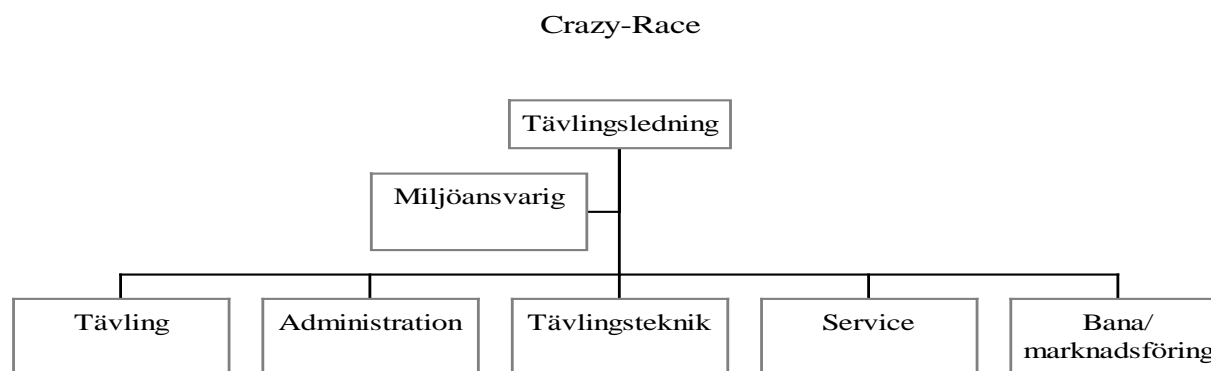
Övrig miljöpåverkan

Krav på miljömärkta produkter finns inte för Crazy-Race evenemanget.

Källsorterat avfall hämtas av kommunala avfallsbolaget KRAB. För vidare omhändertagande av kontrakterade avfallsbolag. Inget farligt avfall hanteras.

Störningar i naturekosystem bedöms som små.

8.9 Organisation

Figur 3. Organisations schema över Crazy-Race

8. 9 Övergripande miljömål

Samordna/minimera transporter och anlita miljöcertifierade maskin/transportföretag

Miljöutbildning till alla delaktiga i tävlingsorganisationen för Crazy Race

Allt inköp och försäljning görs med miljömärkta produkter

Endast använda miljömärkt grön elkraft

Minimera avfallsmängden och endast använda miljöcertifierade avfallsföretag

Endast använda miljömärkt papper och anlita miljöcertifierade tryckerier vid reklamtryckning

Ansluta avloppsledning till kommunalt reningsverk.

Minimera naturpåverkan vid banbyggnad och tävling

Miljöcertifiera tävlingen enligt ISO 14001

Detaljerade miljömål

Minska transporter med 10% till Crazy Race 2004

Miljöutbildning av tävlingstävlingorganisationen för Crazy Race 2004

Använda allt reklamtryck med miljömärkt papper till Crazy Race 2004

Anordna kollektiva transportmöjligheter för tävlande och publik till Crazy Race 2004

8. 10 Handlingsplan

Tabell 15. Handlingsplan för framtida åtagande i enlighet med detaljerade miljömål.

Miljömål	Ansvarig för genomförande	Målet ska var uppnått	Målet uppnås genom
Minska transporter med 10%	Miljöansvarig	Crazy Race 2004	Samordning av transporter
Endast använda miljömärkt papper till reklamtryck	Miljöansvarig	Crazy Race 2004	Genom kontrakt med tryckeriet
Miljöutbildning av delaktiga i tävlingsorganisationen	Miljöansvarig	Crazy Race 2004	Muntlig miljöutbildning och utdelade skriftliga rutiner till alla ansvarsområde
Erbjuda kollektiva transportmöjligheter	Miljöansvarig	Crazy Race 2004	Genom kontakt med Skånetrafiken

8. 11 Nödlägesberedskap

Endast små personskador finns rapporterade från tävlingspremiären 2002.

Brandkår och polis informeras om tävlingstider.

Gräsklippning av bilparkering görs dagarna innan tävling för att undvika brand.

Hinder kontrolleras avseende olycksrisker.

Ambulans finns stationerad vid tävlingsplatsen under loppet.

Sjukvårdsutbildad personal finns organiserad för akuta insatser.

Beredskapsplanering finns för eventuella tillbud.

Uppvärmningsövningar arrangeras av tävlingsledningen innan start för att undvika skador.

8. 12 Miljöpolicy Crazy Race

Målet med vårt miljöarbete är att tillsammans med tävlande och publik minimera miljöpåverkan av Crazy Race tävlingen.

Genom miljövänligt val av produktinköp, såväl som minimering av transporter och avfall skapa en kretsloppsanpassad tävling.

Miljöarbetet skall fortlöpande förbättras och uppdateras med hjälp av ett certifierat miljöledningssystem. Att följa miljölagstiftningen är vårt minimikrav.

Personal på alla nivåer skall fortlöpande stödjas av miljöutbildning och information för att aktivt verka för inre och yttre miljöförbättringar av Crazy Race evenemanget.

Idrottens studieorganisation SISU är involverade i den interna utbildningen av funktionärer.

9. Diskussion

Ansvar för miljön i idrottsrörelsen vilar ytterst på regering och riksdag genom justitiedepartementet, miljödepartementet och naturvårdsverket. Genom e-post dialog med nämnda myndigheter ^[16,17,21] framkom att inga specifika dokument eller handlingsplaner behandlar miljöarbetet i idrottsrörelsen. De hänvisar till riksidsrottsförbundet som ansvarigt ut mot de olika special- idrottsförbunden.

Då idrottsrörelsen genererar stora miljörelaterade, ekonomiska, organisatoriska och mänskliga värden bör och skall större intresse visas från stat och kommun!

Riksidsrottsförbundet har gett ut en handledning *miljömedveten idrott* ^[10] där föreningar/klubbar uppmanas att påbörja miljöarbetet med diskussioner om ”vad kan vi göra för miljön”. Föreningarna rekommenderas göra en översyn av transporter, energi, avfallshantering, anläggningar och inköp och försäljning. De uppmanas även delta i miljökampanjer och ställa upp på olika städa –Sverige -uppdrag för att förstärka klubbkassan. Checklistor ^[10] finns framtagna för att utreda föreningens/klubbens nuvarande miljöstatus. En studie om förutsättningarna för idrottsförbunden i relation till lagar och krav har givits ut av riksidsrottsförbundet *miljörelaterade hinder för sport och idrott* ^[1]. I övrigt finns inga direktiv ut mot idrottsförbunden hur miljöledningssystemet skall fortskrida/utvecklas ^[15].

Riksidsrottsförbundet har ansvaret mot idrottsförbunden att inplantera miljöarbetet och tillhandahålla relevant miljöinformation.

De fem studerade idrottsförbunden har många lika förutsättningar; idrotten utövas i naturen, verksamheten styrs av åtskilliga lika lagar och krav, organisatorisk uppbyggnad, ekonomiska villkor och miljömässig påverkan. Trots det skiljer sig sättet i miljöarbetet markant åt. Miljöutbildning i förbunden saknas och man missar möjligheten att på rätt sätt styra miljöarbetet. Samarbetet mellan förbunden är brisfällig, ett gemensamt synsätt i miljöfrågor hade minskat arbetsinsatsen ^[18, 20, 22]. Ett bra exempel är svenska ridsportförbundet som genom anställning av en miljöutbildad person skapat ett anpassat miljöledningssystem mot den specifika idrotten ^[23]. Istället för att förlita sig på olika miljömärknings/diplomeringsystem skulle ett i grunden samstämmt miljöledningssystem, kunna anpassas för varje enskilt förbunds behov.

Framtagen mall för miljöledningssystem på förbunds nivå är i 5 steg och i enlighet med kravspecifikationerna för ISO 14001.

1: Miljöledningssystemet inleds med miljöutredning som i stort kan hanteras på respektive idrottsförbunds nivå; lagkraven, resursanvändning och miljöaspekter är nästan lika för alla föreningar/klubbar i varje specialidrottsförbund. Resterande punkter kan skilja en del beroende på hur långt miljöarbetet nått på klubb nivå.

2: Miljöpolicy skall synas utåt exempelvis på hemsidan och inbjuder till ordknåp för att nå reklamsyfte för klubben och incitament till fortsatt miljöarbete genom ständig förbättring.

3: Verksamhetshandboken med framtagande av dokumenterade rutiner ger största arbetsinsatsen, men bör kunna tas fram av respektive idrottsförbund som mall i likhet med svenska ridsportförbundet.

4: Revision bör göras av utbildad revisor från riksidsrottsförbundet eller respektive idrottsförbund och bör vara tidsbegränsad.

5: Omstart av miljöledningssystemet bör göras en gång om året exempelvis i samband med årsmötet i föreningen/klubben. Uppdatering av handlingsplan, detaljerade miljömål och funktionskontroll av lämpligheten, riktigheten och kommunikationen i ledningssystemet.

Fria händer bör ges till klubben från specialidrottsförbundet hur snabbt man vill avancera i systemet, enda kravet skall vara att ett steg slutförs innan nästa påbörjas. För att skapa incitament till start av miljöarbetet bör ett ekonomiskt stöd utgå, exempelvis en omfördelning av det aktivitetsstöd som finns idag i idrottsrörelsen.

ISO 14001 kravet för certifiering innehåller 52 så kallade skallkrav. Med en väl genomarbetad grundmall där skall- kraven integreras i väl- förståliga termer ges förutsättningar att nå slutlig certifiering enligt 14001. Genom en för idrottsrörelsen anpassad egen ackrediteringsfunktion kan ekonomiska hinder för miljöarbete i idrottsförbunden minimeras.

Miljöutredning som fallstudie av Crazy Race tävlingen visar att inledningsvis fungerar miljöledningssystemet på steg 1 och 2 med miljöutredning och miljöpolicy. Mallen kan i stort användas i förening/klubb sammanhang för en utredning av verksamhetens miljöpåverkan. Planer finns hos tävlingsledningen för Crazy Race att utöka till steg 3 med verksamhetshandbok.

Förslag till fortsatt arbete innefattar främst information och utbildningsbehovet från riksidrottsförbundet och ner i idrottsorganisationen som starkt måste förbättras. Behovet av centralstyrning och hjälp med miljöarbetet är akut!

Framarbetad mall för miljöledningssystem är lång ifrån komplett och mycket arbete återstår för att anpassa den mot enskilda klubbar och föreningar. I arbetet visas hur miljöarbetet kan forcera framåt men naturligtvis bör även andra lösningar utvärderas. Det viktigaste är inte hur miljön skall skyddas, det viktigaste är att ett systematiskt miljöarbete får större omfattning!

10. Slutsats

Enligt en underlagsrapport i enkätform utförd av Karin Bradley på uppdrag av Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat ^[13] är största hindret för miljöarbete ekonomi och information. Idrottsförbunden efterlyser ekonomiskt stöd till miljöutbildning och billigare sätt att miljöcertifiera verksamheten. Även ett samarbete med högskolor, lokala företag och kommunen behövs för att vidareutveckla miljöarbetet.

Min undersökning visar på ett lågt miljöintresse från staten, kommunerna och på idrottsförbudsnivå. Undantag finns där "eldsjälar" försöker upprätthålla ett bra miljötänkande, exempelvis svenska ridsportförbundet som enligt min mening är ett föredöme i kretsloppsanpassad verksamhetsstyrning.

En massiv informationskampanj från miljödepartement och naturvårdverk bör föras ner i organisationerna för att peka på miljövinster och framför allt ekonomiska vinster som incitament till miljöarbetet. Idrottsrörelsen kan likställas med multinationella företag i fråga om personella, ekonomiska och miljöpåverkande näringar och bör ges utrymme därefter i regerings- och riksdagsarbetet. Med rätt styrning i form av information, utbildning och ekonomisk omfördelning med "piska och morrötter", kan miljöarbetet i idrottsrörelsen ta ett stort kliv framåt. Idrottsrörelsen tar idag stort ansvar för uppfostran av barn/ungdomar och självfallet skall även miljö- tänkandet gynnas för att ge rätt signaler till kommande generationer.

Jag visar i arbetet på möjligheten att utarbeta ett grundkoncept på miljöledningssystem för vidare implementering i specialförbunden och ner i föreningar/klubbar. Med utbildade miljösamordnare i samtliga idrottsförbund, kan miljöledningssystemet omarbetas från ett grundkoncept till en välanpassad helhet för varje specialidrottsförbund. ISO 14001 bör användas som en etablerad utgångspunkt för att; likställa kravnivån, ge rätt miljöarbete i föreningen/klubben, ge säkra signaler utåt och ge förutsättningar för eventuella ekonomiska styrmedel.

Idrott är en naturlig del av livet för de flesta människor i Sverige. Alla har utövat idrott i någon form under skolåren, några fortsätter livet ut som aktiva eller som supporter till olika idrottsgrenar, idrottslag, barn eller kompisar. Även den mest ointresserade tvingas ta del genom massmedias intensiva bevakning. Kort sagt är idrottsrörelsen en del av vår infrastruktur med stora mänskliga, sociala, kulturella och samhällsekonomiska värden. För att bibehålla detta intakt i tider med globala miljöproblem måste även idrottsrörelsen aktivt delta i arbetet för ett kretsloppsanpassat samhälle.

Referenser

- [1] Ahlström, I. *Miljörelaterade hinder för sport och idrott*. Riksidrottsförbundet.
- [2] AB Miljöstyrningsrådet.
<http://www.smelink.se/startadriva/miljokval/miljo/miljomark/topp> (maj 2003)
- [3] Svenska golfsportförbundet.
http://sgf.golf.se/extra/page/?module_instance=5&action=page_show&id=662 (maj 2003)
- [4] Lindgren, M. Examensarbete Stockholms Universitet.
<http://sgf2.golf.se/pdf/service/miljmagnus.pdf> (maj 2003)
- [5] Svenska ridsportförbundet.
<http://www.ridsport.se/> (maj 2003)
- [6] Svenska orienteringsförbundet.
<http://www.orientering.se/t2.asp?p=3238> (maj 2003)
- [7] Svenska sportskytteförbundet.
<http://www.sportskytte.se/t3.asp?p=44444> (maj 2003)
- [8] Svenska motorcykel och snöskoterförbundet.
<http://www.svemo.se/miljo/index.htm> (maj 2003)
- [9] Gotlands idrottsförbund.
<http://www.rf.se/gotland/default.asp> (april 2003)
- [10] Riksidrottsförbundet.
http://147.14.243.21/n3admin_rf/arkiv/miljomedveten_idrott.pdf (maj 2003)
- [11] Svenska miljö- nätet.
<http://www.svenskamiljonatet.se/> (maj 2003)
- [12] Göteborgs miljödiplomering.
<http://www.miljo.goteborg.se/> (april 2003)
- [13] Bradley, K. *Agenda 21 i näringsliv och organisationer*.
http://www.agenda21forum.org/rappporter/rapport1_web.doc (maj 2003)
- [14] Miljöcertifierade företag Sverige.
<http://www.environ-cert.com/sweden/sweden.htm> (april 2003)
- [15] Olofsson, J. Riksidrottsförbundet.
Janne.Olofsson@rf.se (april 2003)

- [16] Tombrock, G. Miljödepartementet.
gun.tombrock@environment.ministry.se (maj 2003)
- [17] Wrade, H. Naturvårdsverket.
Hans.Wradhe@naturvardsverket.se (maj 2003)
- [18] Jonsson, J. Svenska orienteringsförbundet.
jonny.jonsson@artreg.mil.se (april 2003)
- [19] Plantin, L-E. Svenska sportskytteförbundet.
lep@brevet.nu (april 2003)
- [20] Strandberg, M. Svenska golf- förbundet.
Maria.Strandberg@SGF.GOLF.se (mars 2003)
- [21] Abou-Jeib Edwardson, M. Justitiedepartementet
mona.edwardsson-abou-jeib@justice.ministry.se (augusti 2003)
- [22] Fredell, S. Svenska motorcykel och snöskoter- förbundet. (april 2003)
- [23] Ericsson, L. Svenska ridsport- förbundet. (maj 2003)